

[Kései házasság]

„mert sose fogtalak, szilárdul tartalak”

Rainer Maria Rilke:

Webern két dalának szövege

Kosztolányi Dezső fordítása

0.

A békéscsabai Árpád-fürdőben az úszómedence mellett, a gépház fölött helyezkedett el a régi Női Napozó. A hajdani időkben, amikor Délkelet-Magyarországra is betört a monokini, oda szoktak kifeküdni a Napra a legszemérmesebbek. Jobbra a medence, balra az Élővíz-csatorna egy tisztább szakasza, a tetőterazon pedig valami régi burkolat, talán még Reisz-Poireszektől, a hasadékokat rég benőtte a fű. Most már férfiak is följárnak. Ez volt a Wohlmuth Smaca régi helye.

Barátnők voltunk, két igazi jó barát, barátnők a Rózsa Ferenc Gimnázium oktatói karából, a kémikus meg a németes, és ha a tanári előtt kávéztunk, mindenki úgy gondolta, hogy én egyedül gondozom az öreg anyámat, Smaca meg egy rohadt kurva, s csak nagyon kevesen vélték azt, hogy meglehet, épp fordítva áll a dolog. Egyébként nem, egyáltalán nem állt fordítva a dolog, még csak fordítva sem állt, s részben éppen ezért nem is mentem oda hozzá most sem. Augusztus eleje volt, iszonyatos forróság. Elnyomtam a cigarettámat. Fejest ugrottam a medencébe. Hetvennégy éves voltam azon a nyáron, mindenkit meglepett a dallamos mozdulat.

Tanítottam. Kerékpároztam. Volt egy gyors gyaloglásom is, izlandi botokkal, szinte már futás. Az úszást pedig télen-nyáron arra használtam, hogy a víz felszíne alatti suhanás másodperceiben szaggatottan és szigorúan végiggondoljam az életemet.

1.

Hatalmas a szegedi Dóm tér, egyesek szerint éppen akkora, mint a Szent Márk tér Velencében, csak hát ezt az ittenit jóval nagyobb területből hasította ki az emberi akarat: a másik kijelölt hely, bár ugyanakkora, jóval pazarlóbb.

Háttal álltunk a kémia tanszéknek, háromnegyed hat volt, halkan dolgozott a zenélő óra, jöttek és mentek mögöttünk az egyetemi figurák, kiléptek a téglafalból és visszagördültek, és én arra gondoltam, hogy nem kellene ennyit beszélnie,

minek. Tudtam, hogy nyolc évvel idősebb nálam. Azt is tudtam, hogy abban az évben ő tartja az országos csúcst, de ez sem érdekelt. Halkan lépegettünk a Fogadalmi templom főbejárata felé. Csoszogtunk előre a tér kövein. Nekem elég lett volna bőven ennyi is.

A randevú úgy jött létre, hogy a férfi valamiféle időközi, felkészítő versenyen vett részt a szegedi sportpályán, ott kellett lennünk nekünk is, jó tanuló, jó sportoló, s aztán a rokon környékről származó fiatalok megihattak együtt némi üdítőt, Maláta sört. Ő gyulai volt, én csabai, hamar leválasztottuk egymást a tömegről, sétáltunk a Tisza-parton, ittunk a kocsmákban némi fehérbort a környékbeli homokokról, megettünk egy halászlevet a Roosevelttéren. És most álltunk a Dóm téren. Mondani kellett volna valamit. Ő az egyetem alapítójáról beszélt, arról, hogy ez a hely 1956 óta már nem gyűltér, elmosta a szabadtéri dalművészet, meg Móra Ferencről. Soknak találtam, semmilyennek. A férfi neve viszont, szűkebb körben, az volt, hogy Gerenda.

Magas, gyönyörű férfi volt, akinek azonban a csodálatos arca, már a hordozója életében kiment a divatból, szellemgerenda, szellemarc. Nem lehetett rajta segíteni. Soha nem fog visszajönni. Divatjamúlt, mint báró Klebelsberg Kunó dómbelei arculata. És mint ilyen, boszorkányos. Boszorkányosan elragadó. Fiatal volt még, nem viselte a szemüvegét. Oldalról és alulról feltekintve rá olyan volt, horgas orra úgy meredt előre, mint a hatalmas Uncasé, anyám gyermekkori felolvasásában. Nagyjából a melle magasságából tekintettem fel rá. Néha lenevetett. Tisztelettel fityelt, de azért ez a szintkülönbség nagyon tetszett neki.

Az apámat láttam utoljára ennyire alacsonyról. Elment a háborúba, sokáig késett, alig jött vissza, tolmácsot csináltak belőle az oroszok, nélkülözhetetlen embert. Amikor hazajött, az anyám alig ismerte meg, engem küldött előre, nézd meg, fi-am, talán az apád. Közlebb mentem az öregemberhez. Átöleltem. A melle magasából néztem fel rá. 1955-ben majdnem akkora lehettem, mint ma. Megláttam az arcában a magamét. Félős kis egércarc volt, mint bármelyik magyar arisztokratáé. Akkor kezdtem el sírni. Gerenda arcán nem sírtam. Szépnek és vonzónak találtam, ellenállhatatlanul vonzónak, ezen arc fölött nincsen semmiféle fiziológiai fölény, ki volt zárva minden ilyesmi.

Felmentünk a lépcsőkön. Ott álltunk az oroszok között. A bal oldalán álltam, nehogy megsérüljek, amikor majd a kardját a jobb kezével, védelmezően hirtelen kirántja. A Nemzeti Színház felrobbantásáról adott elő, ott volt a téren tavasszal, amikor felrobbantak a töltetek. Nem érdekelt, hogy miről beszél. Ez maradt meg bennem. Ez a nagyon durva nem érdekelt.

De aztán láttam, nem dicsőség kérdése, láttam előre, szükségszerűen, hogy mégiscsak meg fog majd jelenni a nyomorult Ephialtész, és a magas, pajzsos perzsák jönnek, megállnak, és végül, kőkemény vigyázzmenetben, mégiscsak átvonulnak rajtam.

Egy év sem telt el, és a Kossuth, a magyar tengerjáró hajó úgy kanyarodott a Közművelődési Palota elé a Tiszán, mintha csak egy hattyú lenne, egy hatalmas, középszürke, öreg hattyú, nemzetiszín díszekkel: villámgyorsan, csendben, körzővel ívelve. Odaillesztette magát a rakpart betonjához. Trombitahang, tisztelgés, díszmenet. Az autók olyan picikék és némák voltak mellette a parton, mint a törpekagylók.

A hátunk mögött, a múzeum lépcsőjén egy öltönyös ember szónokolt. Nem voltak összehangolva a programok, a beszéd Vietnámról szólt, adakozásra szólított fel. Küldjenek pénzt. Átgondolt szeretetsomagokat. A kisdobosok postázzák takarékbélyegeiket. Az úttörők dolgozzanak nekik a kommunista szombatokon. A diákok a lépcső alján nem értették, mit mondanak nekik. A takarékbélyeges rész nagyon nem tetszett. Vicceltek, beszélgettek, ábrándoztak a távoli harcokról. Nézték a hajót, indultak volna feléje, nem értették, miért nem ez az ukáz. Harcolni a gonoszok ellen, az lett volna az igazi segítség. Mögöttük rendet alig tartva masírozott el a Kossuth legénysége. Jutalom. Isznak egy-két korsó sört a Hágiban, arra gondoltam.

Rendetlenség volt a téren, totális rendetlenség, nemsokára mindenki elmegy, üres lesz a hely. És én akkor mégis révbe érkezettnek láttam az egész környezetemet hajóstul és szónokostul, matrózostul és diákostul. Fel vannak vértézve. Szerződéses viszonyokban állnak, gyakorlati és érzelmi rendszerekben dolgoznak. Csak én vagyok kirekesztve. Irigy vagyok. Nevetségesen állok itt a téren egyedül. Ez csak fokozza irigységemet.

Vissza akarok menni az intézetbe. Félbehagytam néhány kísérletet. Találnék bent embert, és olyan finom a büfében a májkrémes zsemle meg a kisteleki must. Olvasnék a könyvtárban, elszívnék Zsarával egy-két Filtolt az udvaron, kémikusnak csak az való.

Gerenda úgy állt mellettem, mint aki belelát a fejembe. Nevetett, nyugodt volt, őt nem zavarták a szerződéses viszonyok hiányai, neki megvolt mindene: bronzérem az Univeriadén, a Békéscsabai Honvéd sportegyesülete, Aulich Gyula Kollégium. Nem beszélt sokat. Nem kellett magáról beszélnie, írtak róla az újságok éppen eleget. Időt szakított rám, ezt gondoltam. Éreztem, hogy erős. Éreztem, hogy meg fog védeni. Éreztem, hogy csak ki kell várnom, és szövetkezni fogunk. Összeszövetkezünk az emberek és Isten előtt, és attól kezdve ő lesz majd az én védelmezőm, biztonságban leszünk, mint egy kivont kard alatt.

Átsétáltunk a múzeum előtti téren. A Széchenyi téren még nem volt március, le-
vél nélkül suhogtak a platánok. A Debrecenben ebédeltünk. Húsleves, marhapörkölt, savanyú káposzta, meg valami édes, falusi rétes. Kőbányai sör, kecskeméti barackpálinka. Sokáig tartott, mint a mesék. Verset is olvasott nekem, nem ő írta, nem ismertem. Rajzolt a szalvétára, tintaceruzával, nevetett, aztán azt

mondta, talán hasonlít rád ez az apró, irkafirka ceruza-arckép. *Gyors vázlat a hajó fedélzetén: egy elvarázsolt délután. Ión-tenger körös-körülöttünk.* Védelem volt ez is, a menzaételek elleni védelem, az eljövendő biztonság előszele és hasonlata.

A szalvétát elhagytam. Az irodalomhoz nem értek. A vers szép volt.

3.

Volt egy év, amikor alig ért rá, csak decemberben találkoztunk, valamikor Mikulás környékén. Hozott nekem rengeteg édességet, vagy ötven tábla szerencsi tejsokit, egybe voltak fonva-ragasztva, mint egy jókora téglá, nagyot nevetett a viccén, meg három köteg virgácsot, de ezt csak a haszna végett, ahogy fogalmazott.

Újságból, rádióból, tévéből egyetlen hír áradt akkoriban: Barnard professzor kicserélt egy emberi szívet. Felvágta a mellkast, kivette a régit, betette az újat, visszavarrta. A beteg nemsokára meghalt, de ez már senkit sem érdekelt. Az intézetben óráról órára gyarapodtak az információk. Együtt haladtunk a világsajtóval. A kollégák ábrákat és képleteket rajzoltak a csupasz falakra. Kutatóorvosokat hívtunk, ők magyarázták nekünk az eseményeket. Az volt a mindent átfogó érzés, hogy az emberi tudomány minden nehézségen áttör, nincs többé határ, menetelünk, akadálytalanul, előre. A meglepő az volt, hogy Gerenda minderről semmit sem tudott. Hazai ügyekről mesélt, pozícióharcokról, egy olyan élsportoló életéről, aki lassan a harminc felé közeledik.

A Virág Cukrászdában ültünk, a hatalmas termet betöltötte a porcelánborítású kávéfőző zaja, az espressók illata. Nemsokára lesz ebéd is, már nagyon vártam a meghívást, éhes voltam. Most azonban lenéztem Gerendát. Vidéki embert láttam benne, aki lemaradt a világ fő eseményeiről, belesült ostoba környezetébe meg a lassan beszűkülő életébe, tornatanár lesz belőle és gyulai atlétikaedző, akinek a híre ki van szolgáltatva tanítványai tehetségének, rajtuk múlik majd minden, kicsúszott a szép kezéből kiüresedő életének irányítása. Én viszont évfolyamelső vagyok, na, jó, néha második-harmadik, itt fogok maradni, hívnak a tanszékre, és ha eljön az idő, igent fogok mondani, nem nézek semmit, se a családot, se a rokonságot, se a várost, hanem jövök, jövök és repülök, még talán párttagnak is beállok, és fiatal életemet teljes egészében a folyton gyarapodó természettudománynak szentelem. Ült a székén, röhögött a csokitéggláján meg a három aranyozott virgács, és én lenéztem őt, és nagyon-nagyon jólesett, hogy végre lenézhetem.

Még mindig elragadónak találtam. Még mindig magával ragadott, nem is tudom, hova, nagyon magasra. De az is világos volt, hogy most, talán most először, talán csak villanásnyira, de felvillant az ellenkép. Aprócska kellemetlenségek. Elmaradó levelek. Kimaradt telefonok. Folyamatos várakozás. Nem múlik el. De a jó kép hirtelen elváltozik, kizuhan a keretéből, tótágast áll, szétesik, porosodik, rohad, eltűnik. Az osztályommal jártunk később boncoláson is. Kerekas vaságy, szemmagasságban. Fehér vászonnal letakart arc. A test kövér, a kezek fölfelé for-

dítva, a lábfejek oldalt billennek. A nagylábujjon egy elfordított fémlapocska fityeg. Hűtötték a testet, de azért a bűz határozottan érezhető. Bomlik már. Talán onnan, a jövőből vetült ide, ebbe az emlékébe ez a szörnyű bűdösség. A Herendi kávék illata mögött felderengett a kemény hullaszag, úgy állt ott, mint egy acélcövek. Gerenda divatjamúlt arca feszült a tetején.

Ez volt az egész világom. Csapda, zsákutca, végleges szakadék. Ide jutottam. Sírtam is. Úgy láttam magamat, mint aki önmaga lassú és teljes romba döntésére ítéltetett. Ő semmit sem értett ebből. Úgy gondolta, nagyon meghatott az ostoba ajándékaival.

Lesz még, lesz még, drágám, minden ilyesmi, számolatlanul.

Aznap az orvosi menzán ebédeltünk, ahol mindig is szoktam. Gerendának nem volt több pénze. Felesborsó-főzeléket kértem pörköltszafittal. Talán még jól is esett nekem ez a kis büntetés.

4.

Aztán minden másképpen alakult. Megírtam a szakdolgozatomat, kitűnően államvizsgáztam, de amikor komolyan elhívtak az intézetbe, munka, szerződés, fizetés, munkahely, azt kellett mondanom, hogy nem. Apám meghalt, a testvéreim meg lassan mind elköltöztek a Szőlő utcai házból, anyám egyedül maradt. Vigyázzon rá a Magda, ez lett a családi közvélekedés. Összeszedtem a cuccomat, a bőrönd tetejére feltettem a fizika-kémia szakos diplomámat, és fölszálltam a csabai gyorsra. Hódmezővásárhely, Székkutas, Orosháza, Csorvás, Fürjesen nem áll meg, Békéscsaba. Hazaballagtam anyámhoz, és megkezdtem a felvigyázást. Boglia Gábor igazgató közbenjárására ősszel, néhány héttel a Varsói Szerződés csehszlovákiai hadgyakorlata után, pár hónappal az algyői olajkatasztrófa előtt, már meg is kezdhettem a tanítást a Rózsa Ferenc Gimnáziumban.

Gerenda neve valójában Gavenda volt. Ő volt az iskola vezető tornatanára. Azt beszéltek róla, hogy Jaltában néhány éve, egy magyar–ukrán összecsapáson kétszázhárom centiméterrel a vert mezőnybe kényszerítette a világcsúcstartó Valerij Brumelt. Ő nem foglalkozott ezzel. Megtartotta ütemes óráinak egyikét, valahonnan volt egy középkék Adidas melegítője meg egy Tisza edzőcipője, aztán távozott a gimnáziumból. Nagyon nagy csillaga volt az intézménynek. Aligha vehette észre, hogy én is megérkeztem.

Más foglalkoztatta akkoriban: a Fosbury nevű amerikai atléta abban az évben vezette be a sportvilágba a később róla elnevezett magasugróformát. Forradalmi évek voltak az atlétikában, még arra is volt javaslat, hogy a távolugrást kétlábassal hajtsák végre, nem járt sikerrel, túl hangosan nevettek a nézők, Gavenda tanár úr mindenestre a Fosbury-féle ugrás elsajátításán fáradozott. Régen szeméből hajtották végre az ugrást. Aztán a test lassan oldalt fordult. A nekifutás után

lendült a láb, aztán a másik is, a súlypont megemelkedett, s az előrehajló fej át-lendítette az emberi testet a lécc felett. Később, nagyon sokáig, a hasmánt-techni-ka uralkodott: hasra fordultak a lécc fölött. Dick Fosbury javaslatára az volt, mint később fogalmazott, *elunta* az előző technikát, hogy ő, a maga részéről, a saját fejét küldi előre. Nekifut, felugrik, legalább a vállá magasságáig, aztán maga után húzza a testét, úgy ahogy jön, a hátát, a fenekét, a combjait, a vádliját, végül a lábait, aztán lezuhan valami nagyon puhára. Gerenda egész nap a Fosbury-ugrást gyakorolta. Már nem volt a válogatott keret tagja. Kiöregedett, kikopott. Az volt a terve, hogy az új ugróforma segítségével, akár csak rövid időre is, visz-szakerül. Egyszer még győzni akart a nyugati világban. Elkerítették az ugrókör-zetet. Nem lehetett belátni, csak a fáklyák világítottak kifelé. A gyorsuló futás zaja, az ugrás szinkópája, az isteni fenekével leveri a léccet, csilingelő zuhanás, ül, liheg, és aztán az irtózatoss káromkodás.

Nem érdekes. Tudom, hogy menni fog.

Bejutottam hozzá, azt mondtam a többieknek, újságíró vagyok. Széthúzták ne-kem a viaszkos vásznat, beléphettem. Gerenda ott ült a zöld futófelület közepén. Tanácstalan volt, teljesen kiégve ismételte, hogy tudom, hogy menni fog, tu-dom, hogy menni fog, tudom, hogy menni fog. Odaléptem hozzá. Megsimogattam a haját. Leültem mellé. Könnyes szemmel nézett rám. Az ölembe hajtotta a fejét. Kereteik között, körös-körül nagy erővel lobogtak a sötétben a fáklyák.

Lassan megnyugodott. Nem győzött sem Londonban, sem Augsburgban, sem Oslóban. Nem lett többé válogatott, nem tudta megtanulni a Fosbury-flopot, ké-seinek bizonyult ez az újrakezdés. Addig feküdtünk ott, míg a segítők végül elbontották a szentélyt, s beszóltak nekünk, eldönthetetlen hangerővel és indu-lattal, hogy most már, hogy vége az interjúnak, talán haza lehet menni, szép kis-asszonyom.

5.

Anyám nagyon beteg volt, de betegen is figyelmes: arra az estére, átmenetileg, beköltözött az egyik utcai szobába. Mi kitelepedtünk a kertbe, bekapcsoltuk a Kossuth Rádiót, azon át hallgattuk csendben a Holdra szállás állomásait. Neil Armstrong. Mindenki rettegett. Mi mentünk először az úrbe. De ők szállnak elő-ször a Holdra. Onnan fognak lőni, vagy mi lesz. Nem féltünk. Ültünk a növekvő árnyak között, fogtuk egymás kezét, néztük az égitestet, hátha látszik rajta kívül-ről valami. Nem látszott semmi. Kicsik voltunk hozzá, úgy tűnt. Halkan recseg-tek a régi, fonott foteljeink. Áfonyalikőrrel ittuk a jegesre hűtött Szovjetszkoje Igrisztojét, abban az évben, már nem tudom, melyikben, az volt a Nyugatról ho-zott legújabb truváj, teljesen más az íz, nem igaz?

Verset olvasott megint, azt mesélte, régen segített neki magasra ugrani. A Holdhoz beszélt benne valaki. Segítségét kért tőle, hogy megértse a saját életét. Nem ka-

pott választ, a válasz a Hold jó nagy semmije volt. Valamilyik olasz írta, már rég elfelejtettem a nevét. Valaki mást kellett volna Gerendának olvasnia, talán éppen engem.

De azért mégiscsak ezek az esték jelentették az életem értelmét. Vége volt a tanévnek, rendezhettem a soraimat. Volt időm, kidolgozhattam egy kontroll-módszert, ami megnyugtató. Körülhatárolhattam alapvetően szaggatott kapcsolatom örömeit. Egyfelől megőrzöm a csekély számban, de mégiscsak létező örömeiket, megpróbálom maradéktalanul kiélvezni őket. Másfelől pedig beleteszem az eme örömeiket elválasztó hosszú, szomorú, depressziós időszakokat az elgondolhatatlan zárójelébe: az nem lehet, hogy így legyen. Magyarul megpróbáltam Gerendát az általa nyújtott örömeikön kívül elfelejteni. Kinyaraltam magamat belőle. Most úgy ül itt a kertemben, mint egy szép, régi tárgy. Beszéljünk a jövőjéről. Rendben, beszéljünk. Örültem neki, hogy így viszonyulhatok hozzá.

Edző volt, általános iskolai tanerő, nevelőtanár egy névtelen kollégiumban: levitézlett vidéki válogatott. Azt mondtam neki, legyen belőle mihamarabb középiskolai tanár, igazgatóhelyettes a gimnáziumban, vezető a fiúkollégiumban. Aztán majd kiderül. Zavarba jött. Rájött, hogy megértettem. Nevetett, tovább itta az édesített orosz pezsgőt. Megértette, hogy mi ketten, együtt legyőzhetnénk az egész világot. Tovább nevetett. Aztán másnap beadta a szükséges jelentkezési papírokat. Ez a küzdelem volt az élete. Előbb középiskolai tanár lett, aztán igazgatóhelyettes a gimnáziumban, majd a kollégium kintüntetett vezetője, a rendszerváltás után pedig főiskolai docens, a helyi tanítóképző főiskola tanszéki csoportvezetője.

A helyi élsportolókat egy régi történet miatt egyszerűen *lovaknak* hívták Csabán. Senki nem várta tőle ezt a karriert, ez a siker bizonyos értelemben illetlenség volt tőle. Még én is heves együttérzéssel követtem Gerenda ezen működését: szerencsétlennek és fenyegetettnek láttam, éreztem és tudtam, bizonyos voltam benne, hogy a hatalmas testben lakó lélek gyerekszerűen kicsi, és mint az üveg, törékeny. A kapcsolatunkhoz képest külsődleges okok következményei gyötörték, még akkor is, ha én idéztem őket elő, egy túlságosan diadalittas pillanatban.

Most, hogy hetvennégy évesen benne járok ebben az utólagos kitárgyalásban, aprólékos taglalásban, arra kell jutnom, azt kell éreznem, hogy mindezt neki kellett volna elmondanom. A nyelv használata olyan, mint a bőr: saját szavaimmal a másikhöz dörgölözöm. Ezt kellett volna tennem. Hozzá súrolódnom, a szavakban is. Szavakkal helyettesíteni az ujjaimat, ujjakkal hosszabbítani meg a szavaimat. De nem látszott akkor még semmi. Ültünk egymás mellett, kezünk egymáshoz ért, és valahol fölöttünk, messze magasan, kicsi lépés, egy észak-amerikai asztro-nauta-ember bebugyolált lába a vágyott égitesthez ért.

6.

Gavenda Péter a következő esztendőben vette el feleségül Dragossy Zsuzsát, akivel hat évig élt boldognak mondott házasságban. Soha nem hallottam addig arról a nőről. Jött egy meghívó a Szőlő utcába, Bándi Magdolna tanárnőnek, abból tudtam meg, hogy egyáltalán létezik. Ez a levél retrospektívá tette a helyi Paradicsomból kiűző kínjaimat. Elhagyatottság, féltékenység, megalázottság: a mi nevünk Légió.

A szertartást Salvador Allende hatalomátvételének napján, az Ybl-féle városházán tartották, a templom nem volt divatos akkoriban. Jól mutattak egymás mellett, azt kell mondanom, hasonló magasságuk és erős arcvonásaik kiemelték a másik rokon tulajdonságait, rámutattak a különbségekre. Szép volt a mosolyuk, Zsuzsannáé is nagyon szép, és az ő szájából, ráadásul, nem rúgta előre magát a hatalmas ínszerkezet meg a lovakéhoz hasonlatos fogsor. Röplabdás nő volt, a hagyományos ízlés szereti az efféle testalkatokat. Gerendára varratták az öltönyt szegény szülei: keskeny csípőjére és valószínűtlenül széles vállára aligha illett volna bármely konfekció. A menyasszony hátán mélyen ki volt vágva a ruha, olyan volt az alakja a felsőtestének, mint egy nagyon hosszú, nagyon drága, gyömbéres anyagból készült babapiskóta. Egyetlen vonalon lépkedett, mint a hercegnők vagy a manökenek, tudatában volt a szépségének, és annak a vágnak is, amit ez a szépség kelt. Mindent összevetve idegesítő figura volt, teljesen bizonyos voltam benne, hogy nagyon-nagyon buta lehet, egy iskolázatlan, műveletlen és olvasatlan erőgép.

Először arra jutottam, hogy ha már az elmélet, a tudomány és a tanítás ennyire megedzett, nem fogok tovább gyáván félni a szenvedélyeimtől. Átadom a testemet az érzéki örömöknek, az álmokban látott különös gyönyöröknek, a legvadabb szerelmi kívánságoknak, vérem legbujább ingereinek, és a legcsekélyebb félelem nélkül, mert az elmélet, a tudomány és a tanítás által ennyire megedzve a kritikus pillanatokban bizonyosan megtalálom újból, mint azelőtt is mindig, az én igazi, aszkéta lelkemet. Szigorú életmód. Szolid öltözködés. Mértéktartó étkezés. Vasárnap délután egy hideg hosszúlépés anyám zsiros pörköltje után. A terv nem vált be. Nem volt rá emberem. De ha lett volna is, akkor sem tudtam volna megmondani, hogy valójában mik is lennének azok a kritikus pillanatok. Kritikus pillanat. Van-e olyan. Megmutatja-e magát nekem. Lesz-e jele.

Aztán eljött a tél, és a Szőlő utcában olyan magasan állt a hó, hogy az embereknek csak a gyalogos közlekedés maradt. Csúsztak, botladoztak a téglajárdán, szidták az Urístenet meg a háztulajdonosokat. Egy adventi délutánon az anyám mellett találtam magamat. A beüvegezett folyosó ablakán át néztük, ahogy odakint lassan kékre vált a hó, felvillannak az utcai lámpák, átkukucskálnak a kátrányos deszkakerítésen, és egy eltévedt, éhes nyúl olyan mozdulatlanul áll meg a kertvégi fák éles vonalában, akár egy szó, amit ollóval metszettek ki egy régi gyerekkönyvből. Ezt az órát végig az anyámmal töltöttem. Nem gyújtottunk vilányt. Álltunk csendben. Néztük, ahogy a mindent elmosó éj halkán közelít. Egyre csak jön. A bőrünkhöz ér. Aztán tovatűnik a folyékony semmibe.

Végül abban az évben is eljött a karácsony. Anyám kapott néhány meleg holmit, nekem meg kötött egy könnyű, színes pulóvert, azt mondta, nagyon divatos mostanában a szögletes kivágás. A testvéreim is eljöttek, családostul, az ünnepi vacsora majdnem olyan volt, mint a régi teljesség. Építettünk hóembert, volt hógolyózás is, és amikor másnap kimentünk gyalog apánkhoz a temetőbe, azt éreztem, hogy igen, ez a helyem, van igazi helyem ebben a világban, itt, az apám sírja mellett, ebben a városszéli Belvárosi temetőben, ebben a szeretetteljes zajban, és hogy ezt a helyet is Gerendának köszönhetem.